

КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ НАУК

Методологічні засади сучасного філософського знання: школи, напрями, персоналії

Освітній ступінь	Третій освітньо-творчий
Спеціальність	025 Музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма	Культура і мистецтво
Спеціалізація	Музичне мистецтво
Статус	Дисципліни, які забезпечують набуття загальнонаукових (філософських) компетентнос-тей. Гуманітарні та соціально-економічні дисципліни
Семестровий контроль	іспит

Курс	1
Семестр	1-2

ECTS	4
Годин	120
Лекції	34
Семінари	26
Самостійна робота	60

Інформація про викладача

ПІБ	Бровко Микола Миколайович професор, доктор філософських наук
Профіль викладача	https://scholar.google.com/citations?hl=en&user=eDnYaDcAAAAJ&view_op=list_works&sortby=title
e-mail	brovko-mm@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Предмет «Методологічні засади сучасного філософського знання: школи, напрями, персоналії», є необхідною теоретичною дисципліною професійної підготовки аспірантів, особливо в час, коли після захисту дисертації присвоюється звання доктора мистецтв по конкретній галузі науки. Програму укладено відповідно до завдань, які висуваються сучасним етапом розвитку вищої мистецької освіти в Україні.

Мета курсу: метою вивчення філософії є формування філософської культури, світоглядної і громадянської позиції аспірантів, їх мисленнєвої суверенності, сприйнятливості до нового етосу людини і соціуму, змістом життєдіяльності котрих є смислотворчість і діалог, та здатності до власної самореалізації в такому контексті.

Навчальний курс іманентно утримує також постійну увагу до процесу формування ментальних структур мовленнєвої діяльності, особливостей розвитку національного духу в його соціокультурній історії, проблем національної та культурної ідентичності, соціальних програм в галузі культури.

Основні **завдання** курсу «Методологічні засади сучасного філософського знання: школи, напрями, персоналії»:

- формувати широкий науково-теоретичний світогляд;
- сприяти розвитку і удосконаленню філософської культури мислення;
- аналіз філософських шкіл, напрямів, концепцій конкретних філософів у контексті історико-культурологічного процесу як об'єкту наукового пізнання;
- ознайомлення з теоретико-методологічними підходами до концептуалізації філософських проблем сучасності;
- вивчення понятійно-категоріального апарату дисципліни;
- виявлення концептуальних принципів розробки теоретичних основ розвитку історико-філософського процесу;
- осмислення характерних особливостей розвитку філософського осмислення теорії і практики розвитку сучасної науки і культури;
- підготувати студентів до науково-дослідної праці в галузі філософських проблем, що мають вихід на проблеми розвитку мистецтва;
- сприяти засвоєнню необхідних знань із суміжних дисциплін – естетики, етики, релігієзнавства, логіки, мистецтвознавства;

Відповідно до навчального плану, предмет «Методологічні засади сучасного філософського знання: школи, напрями, персоналії» вивчається протягом першого і другого семестру аспірантами першого року навчання. Для повного засвоєння предмету, крім, власне, філософських дисциплін необхідно залучення ще й знань із історії, психології, літератури, живопису, театральної справи, бібліографії тощо.

У підготовці програми було використано:

- відповідну фахову літературу;
- власні джерелознавчі розробки.

Виходячи з того, що курс «Методологічні засади сучасного філософського знання: школи, напрями, персоналії» систематично наповнюється новими науковими розробками, публікаціями монографій, статей, науково-методичними розробками, програма цього курсу потребує постійного оновлення із залученням найновіших досліджень.

Програмою передбачено 80 академічних годин, завершується курс іспитом.

Отримані аспірантами теоретичні знання з дисципліни «Методологічні засади сучасного філософського знання: школи, напрями, персоналії» необхідно застосувати у практичній роботі на індивідуальних заняттях із предмету «Мистецтвознавство», який є важливою складовою частиною загального підготовки аспірантів НМАУ ім. П. І. Чайковського. Викладання навчального курсу з філософії передбачає і певну стратегію щодо освоєння аспірантами необхідного кола теоретичних знань.

Основні форми роботи:

1. Важливою формою роботи є лекція, під час якої аспірантам у проблемному форматі даються фундаментальні, принципово важливі положення відповідних філософських напрямів, шкіл, персоналій. Така форма подачі конкретного філософського матеріалу сприяє розвитку навиків філософського мислення, формуванню філософської культури, що є базою для дослідницько-пошукових дій аспірантами, кожен з яких працює над власною темою кандидатської дисертації. Оскільки в сучасній науці дисертант після захисту кандидатської дисертації отримує звання доктора мистецтв в конкретній галузі знань, то навички теоретичного мислення так потрібні у будь-якій сфері сучасного знання неможливо сформувавши поза сферою філософії.

2. Не менш важливою формою роботи при вивченні філософії є семінарські заняття. Під час семінарських занять аспіранти мають реальну можливість розвивати свої теоретичні знання, удосконалювати основи глибинного філософського мислення, котре є вкрай необхідною передумовою власного наукового пошуку, дослідження конкретно-мистецтвознавчих проблем.

В результаті вивчення дисципліни аспірант **повинен знати:**

- основні принципи філософського світовідношення, специфіку філософської запитальності, природу полемичності філософських систем між собою, прикметність сучасних типів філософського дискурсу;

- концептуальний характер засадничих способів буттєвості людини (суспільство, практика, комунікація., виробництво тощо);

- історичні типи світовідношення людини та соціокультурні передумови їх принципівих трансформацій;

- основні тенденції руху національної свідомості і культури в контексті загальноцивілізаційного поступу;

- ключові стратегії розв'язання основних соціокультурних колізій сучасності;

- стратегію формування нового типу суб'єктивності, природу духовних імперативів життєдіяльності сучасника та характер розгортання сучасної соціальної стратегії.

Повинен вміти:

- розрізняти в тій чи іншій системі філософського знання його загальноцивілізаційні, національні та екзистенціальні виміри, застосовувати зазначене розрізнення в справі формування власного відношення до гуманітарної культури людства в цілому;

- вміти орієнтуватись в особливостях різних форм освоєння світу (наукова, філософська, етична, релігійна, художня тощо);

- вміти обґрунтовувати свою світоглядну позицію, ієрархію своїх життєвих цілей та ідеалів з опертям на культурні досягнення людства;

- вміти здійснювати рефлексію над власним життєвим досвідом, професійним та гуманітарним знанням, феноменами духовного життя суспільства;

- вміти в системі суспільної комунікації реалізовувати гуманістичний зміст вироблених людством духовних відношень – моральних, правових, естетичних тощо;

- вміти використовувати інтелектуальний потенціал філософії для розбудови власного духовного світу та професійного становлення;

- вміти толерантно ставитись до інших світоглядних позицій і образів життя.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Google meet, Zoom.

Перелік тем

Тема 1. Предмет філософії, основні функції, соціальне значення

Тема 2. Формування методологічних засад філософського знання в країнах Стародавнього Сходу

Семинар. Рух, простір і час – атрибути матерії

Тема 3. Місце та роль античної філософської методології в історії світової філософії від відмови до ствердження права на почуття.

Тема 4. Методологічні засади філософського знання Середньовіччя

Тема 5. Методологічні засади філософського знання епохи Відродження

Семинар. Філософія пізнання

Тема 6. Методологічні засади філософського знання Нового Часу

- Тема 7.** Проблеми методології у Німецькій класичній філософії
- Тема 8.** Проблеми методології у Некласичній філософії кінця XIX ст. – XX ст. - XXI ст.
- Тема 9.** Філософська думка в Україні
Семинар. Філософська думка в Україні
- Тема 10.** Методологічні виміри філософської онтології: буття як філософська категорія
- Тема 11 .** Логіко-методологічні інтерпретації руху, простору і часу – як атрибутів матерії
Семинар: Атрибути матерії – рух, простір, час
- Тема 12.** Діалектика як вчення про розвиток. Історичні форми діалектики.
Семинар. Вчення про розвиток. Форми діалектики
- Тема 13.** Логіко-методологічні виміри філософії свідомості
Семинар. Виміри сучасності
- Тема 14.** Методологічні проблеми філософії пізнання
Семинар. Філософія пізнання
- Тема 15.** Філософська методологія у вченні про суспільство
Семинар. Вчення про суспільство.
- Тема 16.** Філософсько-методологічні аспекти взаємодії суспільства і природи
- Тема 17.** Діалектика матеріального та духовного життя суспільства
Діалектика матеріального та духовного життя суспільства
- Тема 18.** Поліметодологія в осягненні соціальної структури суспільства. Суб'єкти суспільного розвитку
- Тема 19.** Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку
Семинар. Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку
- Тема 20.** Філософсько-методологічні виміри духовної сфери життя суспільства
Семинар. Духовна сфера життя суспільства
- Тема 21.** Філософська методологія в осмисленні політичної сфери життя суспільства
- Тема 22.** Методологічні проблеми філософської антропології: феномен людини та її сутнісних сил
- Тема 23.** Поліметодологія в інтерпретації аксіологічних проблем людини та суспільства
Семинар. Аксіологічні проблеми людини та суспільства
- Тема 24.** Філософська методологія в осмисленні сучасних глобалізаційних процесів та формування всесвітнього співтовариства
- Тема 25.** Логіко-методологічні проблеми сенсу історії та її рушійних сил
Семинар. Проблема сенсу історії та її рушійних сил

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, есе, презентація

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу Facebook.

Система оцінювання

Для складання іспиту аспірант обов'язково має відвідувати лекційні і семінарські заняття. Розподіл балів здійснюється за 100 бальною шкалою, який складається з відвіданих лекційних і семінарських занять. Розподіл балів обчислюється:

- відвідання лекційного заняття – 1 бал
- робота на семінарському занятті – 2 бала
- підготовка доповіді на семінарському занятті – 7 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для диференційованого заліку	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань студентів

90–100–A– відмінно

вичерпна і розгорнута відповідь на питання колоквіуму з аналізом сучасних літературних джерел, посиланням на

інноваційні технології, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних митців. Демонстрація високого рівня виконання практичних завдань.

82–89–В– добре

грунтовна відповідь на питання колоквиуму з аналізом літературних джерел, творчого доробку провідних митців. Демонстрація якісного рівня виконання практичних завдань.

74–81–С– добре

повна відповідь на питання колоквиуму з посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних митців. Демонстрація достатнього рівня виконання практичних завдань.

64–73–D– задовільно

відповідь на питання колоквиуму в необхідному обсязі без посилань на літературні джерела, творчий доробок митців, окремі неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань.

60–63–E– задовільно

відповідь на питання колоквиуму в мінімально допустимому обсязі, значні неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань.

35–59–FX– незадовільно

(з можливістю повторного складання)

відповідь на питання колоквиуму в недостатньому обсязі, грубі помилки, неспроможність їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація низького рівня виконання практичних завдань.

0–34–F– незадовільно

(з обов'язковим повторним

вивченням дисципліни)

відповідь на питання колоквиуму на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні. Неспроможність виконання практичних завдань.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	20
2.	Реферат за обраною тематикою	10
3.	Презентація досліджень за обраною тематикою	10
4.	Відвідування лекцій	10

	Підсумкова контрольна робота	...
5.	Екзамен (залік)	50
	Всього	100

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для слухачів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь аспірантів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адорно Т. Негативная диалектика. Москва, 2003. 374 с.
2. Адорно Т. Эстетическая теория. Москва, 2001. 528 с.
3. Алексеенко І. В. Національні держави в умовах глобалізації світу (політичні і правові аспекти): Монографія. Ніжин, 2006. 360 с.
4. Андреев Д. Роза мира. Москва: Эксмо, 2006. 800 с.
5. Андреев И. Л. Происхождение человека и общества. Москва: Мысль, 1982. 304 с.
6. Андрос Є. І. Інтелект у структурі людського буття. Київ: Стилос, 2010. 357 с.
7. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. Київ: Генеза, 1996. 367 с.
8. Андрущенко Т. І. Проблема естетичного в культурі. Київ: Університет «Україна», 2011. 627 с.
9. Антология «Это человек». Москва, 1995. С. 221-225, 49-53
10. Асмус В. Ф. Историко-философские этюды. Москва: Мысль, 1984. 318 с.
11. Бабушка Л.Д. Фестивація як комунікативний апропріатор глобалізаційних інтересів у культуротворчому просторі. Ніжин, 2020.
12. Бадрак В. Антология гениальности. Киев: КВІЦ, 2005. 474 с.

13. Баткин Л. М. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. Москва: Наука, 1989. 272 с.
14. Безклубенко С. Вступ до культурології. Київ: Альтерпрес, 2015. 508 с.
15. Бекон Ф. Про ідоли пізнання // Мир філософії: в 4 т. Т.1. Москва, 1971. 506 с.
16. Беме Я. Аврора, или утренняя заря в восхождении. Москва, 1990. 247 с.
17. Бергсон А. Собр. соч. в 4 т. Т. 1. Опыт о непосредственных данных сознания. Материя и память. Москва: Московский клуб, 1992. 336 с.
18. Бердяев Н. Дух и реальность. М: Фолио, 2006. 676 с.
19. Бердяев Н. Смысл истории. Москва: Мысль, 1990. 175 с.
20. Бердяев Н. А. Самопознание. Москва: Книга, 1991. 447 с.
21. Беркли. Сочинения. Москва: Мысль, 1978. 556 с.
22. Бжезинский З. Еще один шанс. М: Международные отношения, 2007. 198 с.
23. Бибахин В. В. Другое начало. Санкт-Петербург., 2003. 148 с.
24. Бибахин В. В. Узнай себя. Санкт-Петербург: Наука, 1998. 577 с.
25. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры. Москва: Изд-во политич. лит-ры, 1991. 414 с.
26. Библер В.С. Культура. Діалог культур. Київ: Дух і літера, 2018. 368 с.
27. Богуцький Ю. Самоорганізація культури: онтологія, динаміка, перспективи. Київ: Веселка, 2008. 199 с.
28. Бодрияр Жан. Симулякри і симуляція. Київ: Основи, 2004. 231 с.
Босенко В. Воспитать воспитателя. Киев, 2004. 352 с.
29. Босенко В. А. Диалектика как теория развития. Киев: Изд-во Киев-го ун-та, 1966. 248 с.
30. Бозцій. Утешение философией и 2 трактаты. Москва: Наука, 1990. 413 с.
31. Бренное и вечное. Образы мифа в пространствах современного мира: Материалы Всерос. науч. конф., посвященной 10-летию философского факультета Новгородского гос. ун-та имени Ярослава Мудрого. Новгород, 2004. 339 с.
32. Бровко М. М. Активність мистецтва в контексті антропологічної рефлексії сучасної культури/ Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі. Київ: Вид-во Ліра, 2019. 380 с.
33. Бровко М. М. Мистецтво: філософсько-культурологічні виміри: Монографія. Київ: КНЛУ, 2008. 237 с.
34. Бубер М. Два образа веры. Москва: АСТ, 1999. 592 с.
35. Булатов М. О. та ін. Філософія ноосфери. Київ: Наукова думка, 1995. 150 с.
36. Булатов М. О., Загороднюк М. О. та ін. Філософська антропологія в контексті сучасної епохи. Київ: Стилос, 2001. 245 с.
37. Бытие человека в культуре. Опыт онтологического подхода. Киев: Наукова думка, 1992. 176 с.
38. Бычко И. В. Познание и свобода. Москва: Политиздат, 1969. 215 с.
39. Канке В. Философия: уч. пособ. Москва: Логос, 2001. 272 с.
40. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії. Київ, 1995. С. 7-20.
41. Введение в философию: в 2 т. Т. 2. Москва: Мысль, 1989. С. 14-28.
42. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. Ивано-Франковск: Ист-Вью, 2002. 352 с.
43. Велесова книга. Київ, 2004
44. Виндельбанд. Платон. Киев, 1993. 176 с.
45. Виттельс Ф. Фрейд, его личность, учение, школа / Пер. с нем. Москва: Академический проект, 2007. 185 с.
46. Вольтер. Поэмы. Философские повести. Памфлеты. Киев: Политиздат, 1989. 494 с.
47. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Москва: Прогресс, 1988. 704 с.
48. Гаер М. Світ Канта. Київ: Юніверс, 2007. 336 с.
49. Гарднер Говард. Множинні інтелекти. Київ: Мегатайт, 2004. 286 с.

50. Гатальська С. М. Філософія культури. Київ: Либідь, 2005. 928 с.
51. Гегель Г. В. Ф. Лекції по історії філософії. В 3 кн. Санкт-Петербург: Наука. Кн. 1. 1993. 349 с.; Кн. 2. 1994. 423 с.; Кн. 3. 1994. 582 с.
52. Гегель Г. В. Ф. Наука логіки. Москва: Мысль, 1974. 452 с.
53. Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духа. Санкт-Петербург: Наука, 1994. 444 с.
54. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество. Москва: АСТ, 2004. 602 с.
55. Головей В. Ю. Сакральне в мистецтві: проблеми образотворчої репрезентації. Луцьк, 2012. 420 с.
56. Горак Г. Філософія: Курс лекцій. Київ: Відбор, 1997. 302 с.
57. Горський В. С. Історія української філософії. Курс лекцій. Київ: Наукова думка, 1996. 287 с.
58. Горський В. С. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. Київ: Наукова думка, 1993. 162 с.
59. Горфункель А. Х. Філософія епохи Возрождения. Москва: Высшая школа, 1980. 368 с.
60. Гулыга А. Гегель (ЖЗЛ). Москва: Молодая гвардия, 1970. 263 с.
61. Гулыга А. Кант (ЖЗЛ). Москва: Молодая гвардия, 1977. 304 с.
62. Гулыга А. В. Гердер. Москва: Мысль, 1975. 181 с.
63. Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи / Пазенок В. С., Лях В. В., Соболев О. М. та ін. Київ: Укр. Центр духовної культури, 2001. 380 с.
64. Гуменюк Т. К. Жак Деррида и постмодернистское мышление. Київ: Нора-Принт, 1999. 326 с.
65. Гуменюк Т.К. Нова чуттєвість «commenctmnt de siècle» як феномен культури: світоглядні настанови й художньо-естетичні виміри/ Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі. Київ: Вид-во Ліра, 2019. С. 43-75.
66. Гуревич А. Я. Индивид и социум на средневековом Западе. Москва, 2005. 424 с.
67. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Санкт-Петербург: Владимир Даль, 2004. 400 с.
68. Делез Жиль. Логика смысла. Москва, 1998. 480 с.
69. Деррида Жак. Жизнеописание, мировоззрение, цитаты: за 60 минут. Санкт-Петербург: Вектор, 2007. 175 с.
70. Дуйкін В. Р. Філософія людини П.Тейяра де Шардена. Черкаси: Брама, 2004. 316 с.
71. Ентоні Сміт. Нації та націоналізм у глобальну епоху. Київ: Ніка-Центр, 2006. 320 с.
72. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ: Основи, 1993. 123 с.
73. Зарубіжна філософія ХХ ст.: в 6 кн. Кн. 6. Київ, 1993. С. 38-46, 100-114, 146-152.
74. Ильенков Э. «Мышление и язык» // сб. ст. «Философия и культура». Москва, 1991. С. 70-275.
75. Ильенков Э. В. Философия и культура. Москва, 1991. С.30-43, 446-448, 270-275, 229-270.
76. Історія філософії України: Підручник. Київ: Либідь, 1994. 416 с.
77. Канарский А. С. Диалектика эстетического процесса. Генезис чувственной культуры. Київ: Вища школа, 1982. 190 с.
78. Кант И. Критика способности суждения. Москва, 1994. 367 с.
79. Кант И. Критика чистого разума. Москва: Эксмо, 2007. 1120 с.
80. Категории диалектики, их развитие и функции. Київ: Наукова думка, 1980. 363 с.
81. Категории философии и категории культуры /Булатов М. А., Табачковський А. Н. Київ: Наукова думка, 1983. 341 с.
82. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу. Москва: Мысль, 1972. 312 с.
83. Кітов М. Г. Руська національна філософія в контексті української історії та культури. Київ: ПАРАПАН, 2008. 432 с.
84. Колізії антропологічного розмислу. Київ, 2002. 156 с.
85. Кониський Г. Філософські твори: У 2 т. Т. 2. Київ, 1990. 574 с.

86. Копнин П. В. Диалектика как логика и теория познания. Москва: Наука, 1973. 317 с.
87. Копнин П. В. Диалектика, логика, наука. Москва: Наука, 1973. 463 с.
88. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ: ПАРАПАН, 2003. 240 с.
89. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. Київ: Києво-Могилянська Академія, 2008. 720 с.
90. Кримський С. Б. Про софійність, правду, смисли людського буття. – Київ, 2010. 464 с.
91. Крістева Юлія. Полілог. Київ, 2004. 480 с.
92. Кузьмина Т. А. Философия и обыденное сознание // «Философские и ценностные формы сознания. Москва, 1978. С. 191-244.
93. Культура в сучасних трансформаційних процесах. Відп. ред. проф. Бровко М. М. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. 395 с.
94. Кульчицький О. Світовідчужання українця // зб. наук. праць «Українська душа». Київ, 1992. С. 51-55.
95. Кун Томас. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
96. Кьеркегор С. Заключительное ненаучное послесловие к «Философским крохам». Санкт-Петербург, 2005. 680 с.
97. Кьеркегор С. Наслаждение и долг. Киев: AirLand, 1994. 504 с.
98. Лановенко О. П. Философия небытия. Киев: Стилос, 2007. 506 с.
99. Лосев А. Ф. История античной философии в конспективном изложении. Москва: Мысль, 1989. 204 с.
100. Лукреций Кар. Про природу речей. Киев: «Дніпро», 1988. 192 с.
101. Лутай В. С. Основной вопрос современной философии. Киев: Парапан, 2004. 156 С.
102. Людина в лабіринті перспектив / Толстоухов А., Перова О., Рубанець О. Київ, ПАРАПАН, 2004. 220 с.
103. Людина в цивілізації ХХІ століття: проблеми свободи. Київ: Наукова думка, 2005. 272 с.
104. Мазепа В. І. Культуроцентризм світогляду Івана Франка. Київ, 2004. 232 с.
105. Майоров Г. Г. Формирование средневековой философии. Москва: Мысль, 1979. 423 с.
106. Маленко С. А., Некита А. Г. Институционные сепарации духа в «массовом обществе» и парадоксы их социально-философского освоения. Новгород, 2004. 39 с.
107. Мамардашвили М. Как я понимаю философию. Москва: Прогресс, 1992. 416 с.
108. Мамардашвили М. Классический и неклассический идеалы рациональности. Москва: Логос, 2004. 239 с.
109. Мамардашвили М. Опыт физической метафизики: курс лекций. Москва: Прогресс-Традиция, 2009. 304 с.
110. Марсель Г. Homo viator. Киев: Пульсари, 1999. 318 с.
111. Марсель Г. Метафизический дневники. Санкт-Петербург, 2005. 587 с.
112. Марсель Г. Опыт конкретной философии. Москва: республика, 2004. 224 с.
113. Мацько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. Київ: Наукова думка, 1990. 190 с.
114. Морен Э. Метод. Москва: Прогресс-Традиция, 2005. 464 с.
115. Нарский И. С. Западно-европейская философия ХУІІ века. Москва: Высшая школа, 1974. 376 с.
116. Нарский И. С. Западно-европейская философия ХУІІІ века. Москва: Высшая школа, 1973. 302 с.
117. Науковий світогляд на зламі століть. Київ: Парапан, 2006. 287 с.
118. Нахлік Євген. Пантелеймон Куліш: особистість, письменник, мислитель. У 2 т. Київ: Український письменник. Т. 1. . 2007, 463 с.; Т. 2. 2007. 462 с.
119. Никколо Макиавелли. Государь. Москва: Планета, 1990. 80 с.
120. Ницше Фр. Сочинения в 2-х томах. Москва: Мысль. Т. 1. 1990. 830 с.; Т. 2. 1990. 829 с.
121. Ничик В. М. Феофан Прокопович. Москва: Мысль, 1977. 192 с.

122. Нічик В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. Київ, 1990. С. 18-241.
123. Новіков Б. В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму. Київ: ПАРАПАН, 2005. 332 с.
124. Одуев С. Ф. Тропами Заратустри. Москва: Мысль, 1971. 429 с.
125. Ортега-и-Гассет. Почему мы вновь пришли к философии? // Дегуманизация искусства. Москва: Радуга, 1991. С. 21-39
126. Парменід. Поема про буття // Фрагменти ранних греческих философов. Москва, 1989. Ч.І. С. 295-298.
127. Пауло Фрейро. Формування критичної свідомості. Київ: Юніверс, 2003. 176 с.
128. Платон. Діалоги. Москва: Мысль, 1986. С. 359-365, 343-352.
129. Попович М. В. Григорій Сковорода: філософія свободи. Київ: Майстерня Білецьких, 2007. 256 с.
130. Попович М. В. ХХ Червоне століття. Київ: АртЕк, 2005. 888 с.
131. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Київ: Основи, 1994. Т. 1. 444 с.; Т. 2. 494 с.
132. Популярная энциклопедия. Психологический анализ. Москва: Олимп, 1998. 592 с.
133. Постмодернизм. Энциклопедия. Минск: Книжный дом, 2001. 1040 с.
134. Прокопович Ф. Філософські твори. Т.1. Київ, 1979. 512 с.
135. Савельева В. Ю. После Канта. Киев: ПАРАПАН, 2006. 151 с.
136. Савельева М. Ю. Введение в метатеорию сознания. Киев: ПАРАПАН, 2002. 334 с.
137. Савельева М. Ю. Лекции по мифологии культуры. Киев: ПАРАПАН, 2003. 247 с.
138. Саракун Л. П. Культурна політика сучасної України. Київ, 2016. 205 с.
139. Світоглядні імплікації науки / В. С. Лукянець, О. М. Кравченко, Л. В. Озадовська. Київ: ПАРАПАН, 2004. 408 с.
140. Сібе Шаап. Нездатність забувати. Новий погляд Ніцше на питання про істину. Київ: Вид-во Жупанського, 2009. 294 с.
141. Сковорода Г. Сочинения в 2-х томах. Москва: Мысль, 1973. Т. 1. 509 с.; Т. 2. 483 с.
142. Современная западная философия: словарь. Москва: ТОН-Остожье, 1998. 544 с.
143. Современный философский словарь. Москва: Панпринт, 1998. 1064 с.
144. Сол Джон Ролстоп. Ублюдки Вольтера. Диктатура разума на Западе. Москва: АСТ, Астрель, 2007. 896 с.
145. Соловьев О. В. Человеческое «Я» и его неистина. Киев: Ника-центр, 2007. 416 с.
146. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. Москва: Политиздат, 1992. 543 с.
147. Сорос Дж. Утвердження демократії. Київ: Основи, 1994. 224 с.
148. Спиркин А. Г. Философия. Москва: Гардарики, 2004. 736 с.
149. Суханцева В. К. Метафизика культуры. Київ: Факт, 2006. 370 с.
150. Сучасна зарубіжна соціальна філософія (хрестоматія). Київ, 1996. С.: 8-25, 335-362, 362-380.
151. Табачковський В. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». Київ: ПАРАПАН, 2005. 432 с.
152. Табачковський В. У пошуках невтраченого часу. Київ: ПАРАПАН, 2002. 300 с.
153. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. Москва: Политиздат, 1989. 573 с.
154. Тиллих П. Избранное. Москва, 1995, С. 81-109.
155. Тоффлер Э. Шок будущего. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2004. 557 с.
156. Трипільська цивілізація у спадщині України / під ред. І. Т. Чернякова. Київ: Просвіта, 2004. 328 с.
157. Уайтхед А. Н. Избранные работы по философии. Москва: Прогресс, 1990. 720 с.
158. Федь В. Культуротворче буття. Слов'янськ: Печатный двор, 2009. 288 с.
159. Фейербах Л. Усилие абстракции и мужества мышления – история философии в 3-х тт. Москва: Мысль, 1974. Т. 1. С. 49-52.
160. Фейербах Л. История философии. Собр. Соч. В 3-х т. Москва, 1974. Т. 1. 544 с.; Т. 2. 480 с.; Т. 3. 486 с.

161. Феномен Сократа // С чего начинается личность? Москва: Мысль, 1984, С. 101-130.
162. Философия / В. Д. Губин, Т. Ю. Сідоріна, В. П. Філатов. Москва: ТОН – Остожье, 2001. 704 с.
163. Філософія / відп. ред. І. Ф. Надольний. Київ: Вікар, 2008. 534 с.
164. Філософія відродження на Україні. Київ: Наукова думка, 1990. 409 с.
165. Философия и ценностные формы сознания. Москва: Наука, 1979. 349 с.
166. Франк С. Л. Духовные основы общества. Москва: Республика, 1992. С. 15-31, 104-144, 442-446, 394-398, 472-481, 485-490.
167. Франко І. Я. Збір. творів: У 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 45. С. 13-82.
168. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции. Москва: Наука, 1991. 456 с.
169. Фуко М. История безумия в классическую эпоху. Москва: АСТ, 2010. 698 с.
170. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. Санкт-Петербург: А-cad, 1994. 408 с.
171. Фукуяма Ф. Доверие. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2004. 730 с.
172. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2004. 588 с.
173. Хабермас Юрген. Философский дискурс о модерне. Москва: Весь мир, 2003. 416 с.
174. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. Москва: Высшая школа, 1991. 192 с.
175. Хайдеггер М. Время и бытие. Москва: Руспублика, 1993. С. 159-176.
176. Хамітов Н. Самотність у людському бутті. Досвід мета антропології. Київ: Гранослов, 2000. 251 с.
177. Хейзинга Й. Homo Ludens. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2004. 539 с.
178. Хрестоматия по философии. Учебное пособие. Алексеев В.В. Панин А.В. Москва: Гардарики, 1997. 576 с.
179. Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні. Київ, 1992. С. 17-88.
180. Шеллинг Фр. Сочинения в 2-х томах. Москва: Мысль. Т. 1. 1987. 637 с.; Т. 2. 1989. 639 с.
181. Шестов Л. Апофеоз беспочвенности. Ленинград: Изда-во Ленинградского университета, 1991. 216 с.
182. Шинкарук В. И. Единство диалектики, логики и теории познания. Киев: Наукова думка, 1977. 365 с.
183. Шопенгауэр А. Собр. соч. в 5 т. Т. 1. Мир как воля и представление. Москва: просвещение, 1992. 479 с.
184. Шпенглер О. Закат Европы: в 2 т. Т. 1. Москва: Мысль, 1998. 663 с.
185. Етос і мораль у сучасному світі. Київ: ПАРАПАН, 2004. 240 с.
186. Юнг К. Символическая жизнь. Тавистокские лекции. Символы толкование сновидений. Москва: Когито-центр, 2010. 326 с.
187. Юркевич П. Д. Философские произведения. Москва: Правда, 1990. 420 с.
188. Ясперс К. Психологія світоглядів. Київ, «Юніверс», 2009. 464 с.
189. Ясперс К. Смысл и назначение истории. Москва: Политиздат, 1991. 527 с.
190. Ятченко В. Ф. Про розвиток духовності українського етносу дохристиянської доби. Київ: Віпол, 1998. 200 с.